

Brněnské podzemí

Johana Prudíková

Markéta Lejdarová

Eliška Mezerová

Martina Pokorná

Obsah:

Labyrint pod Zelným trhem

Mincmistrovský sklep

Petrov

Kostnice u sv. Jakuba

Protiletický kryt pod Kraví horou

Špilberk

Sklepy před kostelem sv. Michala

Podzemí navštíveno po pětistech letech

Tragédie spojená s podzemím

Budoucnost podzemí

LABYRINT POD ZELNÝM TRHEM

Zelný trh, neboli starším názvem Horní trh, byl v minulosti jedním z největších trhů v Brně. Vzhledem k tomu, že tržiště byla centrem obchodního ruchu, vznikala zde stále větší potřeba skladovacích prostor. Obyčejné zboží zůstávalo při jarmarcích přes noc pod dohledem strážce na tržištích, to vzácnější se ukládalo v radních budovách nebo v budovách k tomu určených. Pro zboží rychle podléhající zkáze, se pak budovali prostory přímo pod domy v okolí tržišť. Do těchto sklepení se vstupovalo buď přímo z ulic či náměstí, nebo z domů.

Od 15. století, se s přibývajícím zbožím ke skladování začali sklepy rozrůstat a zcela přestali respektovat uliční čáry. Vznikali rozsáhlé sklepní prostory budované hornickou metodou, někdy i v několika patrech nad sebou.

Nejnižše položený sklep je gotického původu a zasahuje až pod tramvajovou kolej v Masarykově ulici. V současnosti je zaplaven vodou. Největší sklep je dlouhý skoro 23 metrů a jeho výška se pohybuje v rozmezí od 3,5 metru do 4 metrů.

MINCMISTROVSKÝ SKLEP

Mincmistrovský sklep je označení historických sklepních prostorů, objevených při průzkumu brněnského podzemí v roce 1999. Občas se mu také říká Sklepení domu mincmistrů. V roce 2007 byl sklep, který stával pod domem mincmistra Bruna a později Mikuláše od Věže, zpřístupněn veřejnosti a o tři roky později k němu byly připojeny rekonstruované sklepy Nové radnice. Vznikl tak velmi cenný sklepní komplex, který připomíná dnes už zapomenuté řemeslo ražbu mincí v Brně a na Moravě.

PETROV

Sklepení pod Petrovem jsou z části vytesána do skalního masivu a z části dozděna cihlovou vyzdívkou. Nejzajímavější na nich jsou dvě vydatné studny. Při průzkumu tohoto podzemí bylo dokonce nutno použít nafukovací člun a kvůli klenbě porostlé krápníkovou výzdobou, bylo třeba svítit svítilnou na cestu. Některé sklepy původně sloužily k potřebám hostinců, které byly podle dochovaných záznamů velmi oblíbené.

KOSTICE U SV. JAKUBA

Mimořádně zajímavý nález byl uskutečněn na jižní straně kostela svatého Jakuba, kde byla objevena původní kostnice, pravděpodobně z 18. století s umístěnými kosterními ostatky zrušeného hřbitova. Jedna z chodeb vede přímo pod kostel sv. Jakuba. Tato část kostnice je původem starší než ostatní a také ostatky patří v této části krypty k nejstarším. Ve všech komorách a chodbách kostnice dohromady byly nalezeny tisíce lidských kostí. Brněnská kostnice je také hned druhou největší kostnicí v Evropě.

Deset let po objevení kostnice, v květnu roku 2011, byly zahájeny práce na jejím chystaném zpřístupnění. V první řadě bylo třeba provést speciální odborné průzkumy, proto se staveniště stalo dočasným sídlem archeologů a antropologů. Výsledek průzkumu prokázal několik zásadních faktů: například jakého věku se dožívali muži a ženy, jejich výšku a nemoci. Po skončení antropologického průzkumu bylo nutné kosti přemístit mimo objekt kostnice. Pro tento účel byl využit protiletecký kryt pod Kraví horou. Do jeho dlouhých a chladných chodeb se ostatky převážely ve speciálně vyrobených schránkách. Zde pak došlo k jejich roztřídění, očištění a poté následoval opět převoz do kostnice.

PROTILETECKÝ KRYT POD KRAVÍ HOROU

Vchod do nedokončeného krytu z konce druhé světové války se nachází na ulici Úvoz. Tehdy tuto část Brna a obzvláště bývalou Sirotčí ulici, obývali převážně Němci. Ti na Kraví hoře pracovali a skladovali zde proviant a dokonce i munici. Proto se také spojenecké nálety v druhé světové válce soustředili právě do těchto míst. Pod Kraví horou mělo být bunkrů vybudováno obrovské množství, naštěstí ale druhá sv. válka skončila a k tomuto záměru se Němci nedostali.

Začalo se budovat roku 1944 a podílely se na něm dvě Německé firmy. Pracovali v nich mimo jiné i čeští stavební odborníci, dělníci a studenti. Studenti byli zaměstnáni formou nucených prací, například ročník 1927 byl odvolán na práci v tomto krytu přímo ze školních lavic. Během této války se zde stihlo vyrazit přes 350 metrů chodeb pouze s dřevěnou výdřevou. V padesátých letech bylo rozhodnuto, že stejně jako většina ostatních brněnských podzemí bude i toto dokončeno. Nikdo přesně neví, proč k tomu nakonec nedošlo, pravděpodobně se priority civilní obrany přenesly jiným směrem. Nedokončený kryt byl zasypan.

V roce 2006 se komplexu ujala skupina místních odborníků na podzemí a bunkry a rozhodli se vše vyčistit a zpřístupnit veřejnosti. Od té doby jsou prostory krytu k dispozici, ale žádné využití zatím nemají.

ŠPILBERK

V době přeměny Špilberku na mohutnou barokní pevnost navrhl inženýr Nicola de Pienori a zřízení kasemat. K jejich realizaci ale došlo skoro až o 20 let později, kdy byly do postranních hradebních příkopů vestavěny dlouhé a mohutné dvoupatrové chodby. Jejich původní účel byl pouze vojenský. Sloužily jako sklad vojenského materiálu, zbraní a střeliva, ale mohly by klidně posloužit i jako dočasný úkryt.

Na příkaz císaře bylo v pozdější době v dolním patře kasemat zřízeno celkem 60 kobek. Vězni tam byli připoutáni k zadní stěně řetězy s okovy. Vězeňská strava se skládala pouze z misky vody a krajíce chleba denně, v nemoci doplněná o trochu kysaného zelí. Vězni nesměli celu opustit ani za prací, ani když onemocněli, to pak museli být ošetřeni na místě. Nejnižší prostory zůstávali v naprosté tmě a nedaly se ani vytápět.

Špilberské kasematy patří k nejnavštěvovanějším historickým památkám v Brně. Současná expozice ukazuje jejich podobu z konce 18. století, kdy byly z vojenských technických prostor přeměněny na vězeňské zařízení.

SKLEPY PŘED KOSTELEM SV. MICHALA

Sklepy před kostelem sv. Michala patří k nejmladším podzemním prostorům nalezeným pod Dominikánským náměstím. Vznikly pravděpodobně v 19. století jako skladovací prostory krámků pod rampou kostela.

Současný majitel obchodu potvrdil, že jeho dědeček roku 1937 obchod koupil a provozoval v něm řeznictví. Každé ráno už ve tři hodiny odjížděl bryčkou pro maso, aby mohl v pět hodin otevřít svůj krámk. Každý den pak tedy sestupoval do chladírny všeho maso na háky, které i nyní, po znovunalezení sklepa, jsou stále na svém původním místě.

PODZEMÍ NAVŠTÍVENO PO DLOUHÝCH PĚTISTECH LETECH

V r. 1958 brněnská teplárna rozkopala velkou část vnitřního Brna včetně ulic Biskupské, Petrské a Zelného trhu. Některé výkopy narušily staré brněnské podzemí. V té době tuto část podzemí navštívila skupina dvanáctiletých chlapců. Jeden z nich – Vojtěch Gregor – se k průzkumu později vyjádřil takto: „Bydlel jsem na Biskupské ulici, přímo naproti vchodu na Františkovy, dnes Denisovy sady. Dal jsem dohromady partu spolužáků a začali jsme toto podzemí zkoumat. Myslím, že jsme byli první lidé, kteří po velice dlouhé době, snad po několika stoletích, vnikli do úpadní chodby vedoucí od dolního konce ulic Petrské a Peroutkové, konkrétně od sloupu sv. Trojice, pod Zelný trh a kašnu Parnas. Chodbu jsme prozkoumali na délku 50-60 m. Podle mých nejlepších vzpomínek to byla klenutá, cihlami vyzděná, vcelku lineární chodba. Budila ve mně dojem staré vodní kanalizace spíše než sklepa nebo něčeho jiného. V těsné blízkosti kašny byla ucpána sedimenty téměř až po strop. Třetí den po našem “objevu” dělníci vstup do chodby zasypali, takže z dalšího průzkumu sešlo. Ke skutečnému stáří chodby se nemohu vyjádřit, to spadá do domény archeologů a historiků.“

TRAGÉDIE SPOJENÁ S PODZEMÍM

V minulosti brněnské podzemí již několikrát ukázalo, že jeho stav je na mnoha místech havarijní. Svědčí o tom například tragická nehoda, která se stala v roce 1976 v Brně a o níž se dodnes vypráví legendy. Tehdy se na Pekařské ulici propadla vozovka důsledkem havárie vodního potrubí. Do rozbahněné trhliny spadl nejprve muž, kterého se podařilo zachránit, ale poté i žena, kterou se dodnes nepodařilo nalézt. Událost se snažilo vysvětlit ostravské studio ČT v rámci cyklu Osudové okamžiky, ale očekávaný výsledek se nedostavil.

BUDOUCNOST PODZEMÍ

Přestože je o brněnské podzemí v posledních letech ohromný zájem, a vzácně jsou některé lokality zpřístupněny veřejnosti, ještě se nepřistoupilo k trvalému otevření sklepů. Mimo soukromé sklepy, které jejich majitelé používají ke komerčním účelům (restaurace), nejsou sklepy nijak využívány. Pro budoucí potřeby města, a to i na úkor podzemí, se naopak budují kolektory k uložení technických sítí.

Zdroje:

kniha Kostnice u sv. Jakuba od Aleše Svobody

výklad průvodce v protileteckém krytu pod kraví horou

<http://ticbrno.cz/cs/podzemi>

<http://www.podzemi.brno.cz/index.php?nav01=4076>

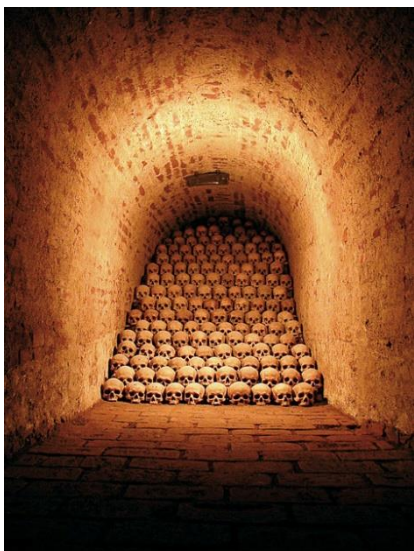
<http://www.kamvbrne.cz/zajimavosti-brno/brnenske-podzemi.php>

<http://www2.jeskynar.cz/>

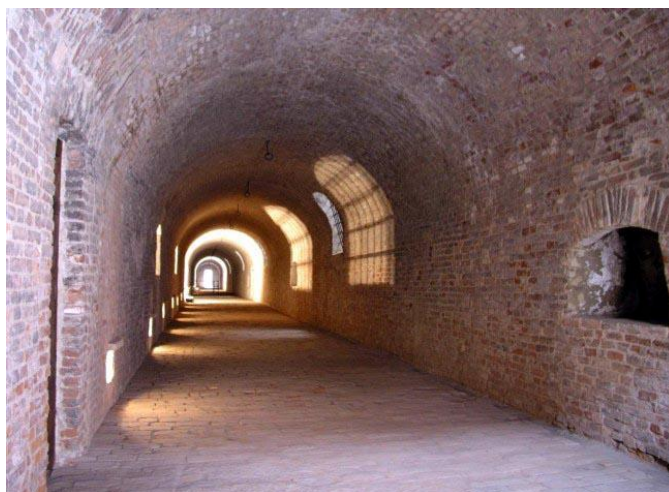
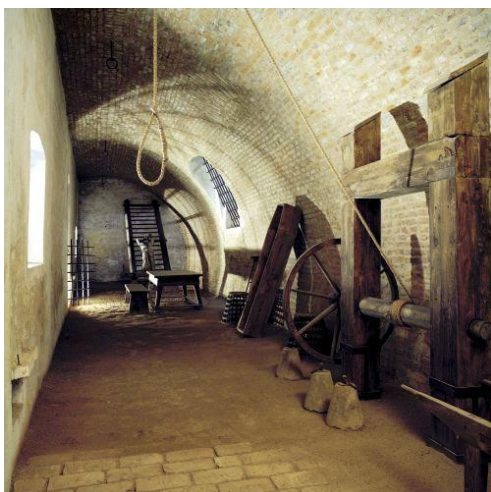
<http://www.kafelanka.cz/projects/cln-podzemi.php>

Fotogalerie:

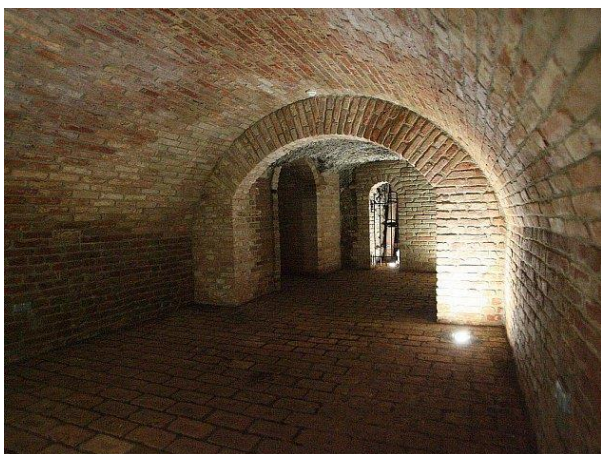
1) Kostnice u sv. Jakuba

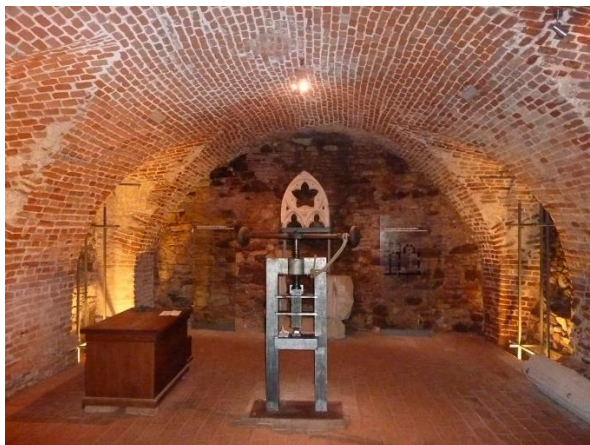
2) Špilberk

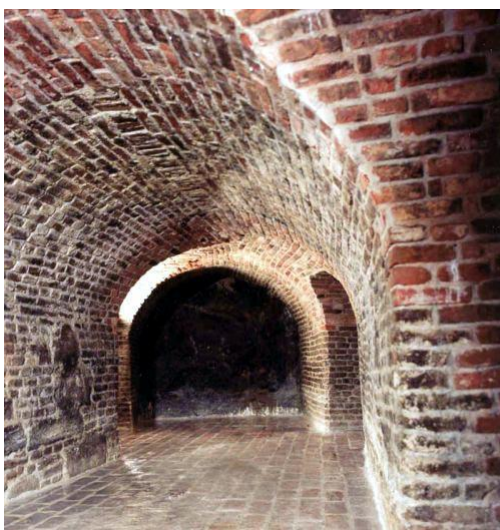
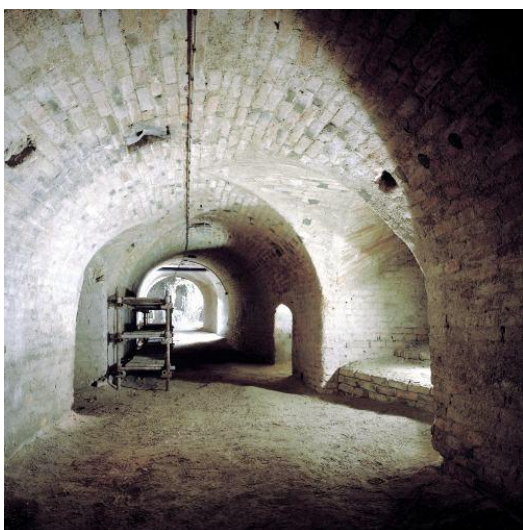
3) Labyrint pod Zelným trhem

4) Mincmistrovský sklep

5) Petrov

6) Protiletecký kryt pod Kraví horou

